

ІВАНОВ ЮРІЙ, д.е.н., професор, головний науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України, м. Харків,
ЛАПТЄВ В'ЯЧЕСЛАВ, д.е.н., доцент,
професор кафедри соціальної економіки,
Харківський національний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ДОХОДІВ

Основним документом стратегічного характеру, що визначає фінансову політику на найближче майбутнє, є Національна стратегія доходів (далі НСД) на період до 2030 р. [1]. Прийняття такої стратегії було одним із структурних маяків, передбачених узгодженням з МВФ Меморандумом про економічну і фінансову політику. Цілком очевидно, що основним завданням НСД є консолідація державних фінансів та зменшення боргового навантаження, тобто цей документ має яскраво виражену фіскальну спрямованість і відповідає інтересам як кредитора (МВФ), так і державним інтересам України.

Слід зазначити, що період дії НСД є дуже специфічним: на нього мають приходитися як період повоєнного відновлення економіки, так і активна фаза перемовин щодо вступу України в ЄС, що потребує детального узгодження як бюджетної, так і податкової політики з відповідними нормами і правилами ЄС, що є джерелом внутрішніх протиріч, які потребують ідентифікації, оцінки та розробки механізмів їх усунення. Тому аналіз відповідності положень НСД євроінтеграційній політиці України є актуальним і невідкладним завданням.

Унікальність НСД, порівняно з іншими стратегічними документами, полягає в тому, що в її основу Міністерством фінансів та Урядом України закладено принцип гнучкості, який не тільки дозволяє, а й вимагає по мірі виконання передбачених індикативних показників і з урахуванням поточної макроекономічної ситуації здійснювати перегляд окремих елементів стратегії та вносити в неї певні коригування. Саме такий підхід дозволяє врахувати в НСД специфічні аспекти євроінтеграції в умовах повоєнного відновлення економіки.

В НСД достатньо детально описані завдання і заходи щодо гармонізації: ПДВ і акцизного оподаткування (в частині підвищення ставок акцизів), оподаткування віртуальних активів, митної політики та податкового адміністрування.

Серед принципів НСД два безпосередньо стосуються вступу України в ЄС. Це принципи: інтегрованості, який передбачає максимальне наближення політики і адміністрування до вимог міжнародних стандартів та забезпечення виконання зобов'язань, що випливають із членства України у міжнародних організаціях; та розвитку, відповідно до якого політика має передбачати запровадження необхідних інструментів для підтримки інвестицій з урахуванням тих, які використовуються в країнах ЄС.

Саме з реалізацією цих двох принципів зв'язані певні суперечності та проблеми.

Принцип узгодженості достатньо чітко реалізований у відповідних розділах НСД стосовно гармонізації: ПДВ і акцизного оподаткування (в частині підвищення ставок акцизів), оподаткування віртуальних активів, впровадження мінімальної податкової ставки, митної політики, митного та податкового адміністрування.

Разом з тим, в НСД не знайшли необхідного відображення норми і правила ЄС, пов'язані в першу чергу з: наданням державної допомоги (State aid), Зеленим переходом (Green Deal) [2], Планом підтримки України «Ukraine Facility» [3].

Найбільша кількість суперечностей та неузгодженості норм НСД із нормами і правилами ЄС зв'язані з проголошеним принципом розвитку, який набуває особливого значення в контексті повоєнного відновлення економіки.

1. Основними інструментами податкового стимулювання інвестицій в НСД визначені спеціальні податкові режими та миттєва амортизація. Аналіз практики податкового стимулювання інвестицій в країнах ЄС свідчить про достатньо обмежену сферу застосування миттєвої амортизації, натомість в країнах ЄС набули поширення інші інструменти податкового стимулювання інвестицій, перш за все, податкові знижки та податкові кредити, які дозволяють здійснити більш тонке регулювання.

2. Заслуговує на увагу досвід ЄС в сфері застосування концепції податкових витрат в середньостроковому бюджетному плануванні, що дозволяє більш виважено підходити до застосування податкових пільг з урахуванням їх дієвості та ефективності.

3. Доцільним уявляється застосування в НСД досвіду ЄС в частині широкого застосування податкових преференцій для фізичних осіб в сфері енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії.

Усунення цих суперечностей сприятиме наближенню НСД до практики фіскальної політики ЄС, і є особливо актуальним на етапі повоєнного відновлення економіки України.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія доходів на період до 2030 р. Затверджена Розпорядженням КМУ від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Національна_стратегія_доходів_2030.pdf
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-02/COM_2023_62_2_EN_ACT_A%20Green%20Deal%20Industrial%20Plan%20for%20the%20Net-Zero%20Age.pdf
3. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj>

